

Куценко Дмитро Володимирович,
провідний науковий співробітник наукової
лабораторії з проблем психологічного
забезпечення та психофізіологічних
досліджень Національної академії внутрішніх
справ, кандидат юридичних наук, старший
науковий співробітник

ПЕРІОДИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ПОЛІГРАФА, ЯК ЕЛЕМЕНТ ПРОФІЛАКТИКИ КОРУПЦІЙНИХ РИЗИКІВ В ОРГАНАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Корупцією, відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» є використання особою, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди такій особі, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей [1; ст. 1].

До осіб, які можуть бути суб'єктом корупційних дій п.1 ч.1 ст.3 означеного Закону віднесені також і поліцейські. Спираючись на статистичні дані МВС України можна стверджувати, що саме органами Національної поліції виявляється та документується більша кількість фактів скоєння адміністративних (7899 протоколів про корупційні правопорушення, направлених до суду у звітному періоді (без повторно направлених)) та кримінальних правопорушень (2470 кримінальних правопорушень, кримінальні провадження за якими закінчені розслідуванням)¹. Але й доля працівників Національної поліції у скоєнні означених правопорушень нажалі є досить великою.

На поліцейських, відповідно до їх функціональних обов'язків, можуть покладатись різноманітні функції, які при неналежному підході дозволяють так або інакше отримувати «переваги» порівняно із законним виконанням своїх посадових обов'язків. При чому органи Національної поліції самі являються спеціально уповноваженими суб'єктами у сфері протидії корупції (а.13 п.1 ч.1 ст.1), що у свою чергу не сприяє додатковій прозорості у питаннях виявлення корумпованих поліцейських.

¹ Станом на 9 місяців 2018 року http://mvs.gov.ua/ua/pages/274_Statistika.htm

Виявленню «небажаного» кандидата на службу в поліції може сприяти проведення «скрінінгу» тобто тестування особи на поліграфі на предмет надання достовірних біографічних та інших даних; можливого вчинення в минулому протиправних діянь, наявності у кандидата зв'язків з кримінальними структурами, незаконного володіння зброєю, та ін. Саме про такий вид тестування на поліграфі йдеться у ч.2 ст. 50 Закону України «Про Національну поліцію» [2].

Але, не секрет, що прийняття на службу людини без досвіду скоєння правопорушень не є гарантією того, що ця людина не отримає такий досвід вже під час своєї професійної діяльності. Можна стверджувати, що до таких ризиків відносяться також і корупційні ризики, чому у свою чергу сприяє багато факторів, серед яких: значні корупційні можливості, низький рівень матеріального забезпечення співробітників, незначні можливості отримання додаткового законного заробітку, високий поріг терпимості громадян до корупції та ін..

Відповідно до Методології оцінювання корупційних ризиків у діяльності органів влади [3] корупційним ризиком вважається ймовірність того, що відбудеться подія корупційного правопорушення чи правопорушення, пов'язаного з корупцією, яка негативно вплине на досягнення органом влади визначених цілей та завдань.

Саме на зменшення цієї ймовірності спрямовані періодичні психофізіологічні дослідження із застосуванням поліграфа.

Психофізіологічне дослідження із застосуванням поліграфа полягає у нешкідливому для життя і здоров'я людини опитуванні з використанням комп'ютерного технічного засобу, призначеного для реєстрації психофізіологічних реакцій, під час якого здійснюється аналіз динаміки зазначених реакцій опитуваної особи у відповідь на психологічні стимули, задані у вигляді варіантів відповідей, предметів, схем, фото тощо, що дозволяє виявити симуляцію і представити зареєстровані результати в аналоговій та/або цифровій формі. Таке визначення закріплене у ч.1 ст. 26 Закону України «Про Державне бюро розслідувань». І якщо метою проведення «вхідного» кадрового дослідження із застосуванням поліграфа є виявлення можливих правопорушень, вчинених у минулому особою, яка претендує на зайняття певної посади, то для періодичних перевірок на поліграфі метою є виявлення можливих правопорушень особами, які вже проходять службу.

Особи, які починають працювати в лавах Національної поліції і знають, що під час проходження служби їм потрібно буде з певною періодичністю проходити дослідження із застосуванням поліграфа вже

матимуть суттєвий аргумент проти скоєння під час своєї професійної діяльності корупційних правопорушень.

Тобто, якщо проведення «вхідних» кадрових досліджень із застосуванням поліграфу спрямоване на встановлення негативних аспектів в біографії кандидата на посаду, то проведення періодичних кадрових досліджень із застосуванням поліграфу, через загальну мету, спрямоване саме на здійснення профілактичного ефекту серед співробітників, які вже працюють.

Що стосується періодичності такого дослідження, то слід зауважити, що для органів Національної поліції вона нормативно не регламентована. Законодавчо, періодичність проходження такого дослідження встановлена лише у Законі України «Про Державне бюро розслідувань», яка становить не рідше одного дослідження із застосуванням поліграфу на рік під час проходження служби у Державному бюро розслідувань [4]. Вважаємо таку періодичність оптимальною, адже одна перевірка на рік не сильно відволікає співробітників правоохоронного органу від виконання своїх посадових обов'язків та є достатньою для профілактики і виявлення корупційної складової в їх діяльності.

Але на жаль, на сьогоднішній час, для потреб Національної поліції періодичність в одну перевірку на рік є практично не досяжною, що обумовлюється великою кількістю особового складу, малою кількістю підготовлених фахівців поліграфологів та досить значною трудомісткістю самої процедури дослідження на поліграфі. Оптимальне навантаження на одного фахівця не повинно перевищувати два кадрових дослідження із застосуванням поліграфу на день.

Результати психофізіологічних досліджень із застосуванням поліграфу, відповідно до Інструкції про порядок використання поліграфів у Національній поліції України не мають будь-якої доказової сили, носять вірогідний та орієнтовний характер, є одним із джерел інформації, що підлягає оцінці разом з іншою сукупністю зібраних даних [5], але результати такого дослідження можуть сприяти припиненню корупційної діяльності, усуненню негативних наслідків та проведенню відповідних перевірочних процедур.

У зв'язку із чим вважаємо, що внутрішнім кадровим ризикам у Національній поліції, як одному із видів корупційних ризиків [3; п.4 розд.3], дуже ефективно можна протистояти за допомогою використання поліграфу при проведенні періодичних досліджень співробітників Національної поліції. Вважаємо, що на даний час забезпечити періодичність в одно дослідження на рік кожного поліцейського практично не можливо, у зв'язку із чим можна або

проводити вибіркові дослідження або зосередитись на певній категорії співробітників, корупційний ризик в діяльності яких є найбільш високим а наслідки від здійснення корупційних діянь – найсуттєвішими. Також доцільним є внесення зміни до п.1 розд.3 Наказу МВС від 13.11.2017 № 920 «Про затвердження Інструкції про порядок використання поліграфів у Національній поліції України» щодо можливості проведення саме періодичних досліджень із застосуванням поліграфу.

Список використаних джерел

1. Про запобігання корупції [Електронний ресурс] : Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18/print>

2. Про Національну поліцію [Електронний ресурс] : Закон України від 2 липня 2015 року № VIII. – Режим доступу: [http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/580-19](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/580-19http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/580-19)

3. Про затвердження Методології оцінювання корупційних ризиків у діяльності органів влади [Електронний ресурс] : Рішення Національного агентства з питань запобігання корупції від 02.12.2016 № 126. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1718-16#n13>

4. Про Державне бюро розслідувань [Електронний ресурс] : Закон України від 12 листопада 2015 року № 794-VIII. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-19>

5. Про затвердження Інструкції про порядок використання поліграфів у Національній поліції України [Електронний ресурс] : Наказ МВС України від 13 листопада 2017 року № 920. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1472-17>